

κυρά

κυρά κ. **κερά**, **η**, πλ. **κυρές** κ. **κυράδες**, **οι**, ουσ. [μσν. κυρά <κερά <αρχ. κυρία]. **1.** η παντρεμένη γυναίκα, η σύζυγος: «από δω να σου γνωρίσω την κυρά μου». (Λαϊκό τραγούδι: *νωρίς νωρίς στο σπίτι θα έρχομαι **κυρά**, θα βρούνε τα παιδιά μας και πάλι τη χαρά*). **2.** η αφέντρα του σπιτιού, η οικοδέσποινα: «ζήτησε απ' την κυρά του σπιτιού ένα ποτήρι κρύο νερό». (Λαϊκό τραγούδι: *πρόσεξε μη σε γελάσει καμιά έμορφη **κυρά**, μπάρμπα Γιάννη κανατά // βγαίνουν **κυράδες** στα μπαλκόνια και ρίχνανε πενηνταράκια, σαν χόρευε τρελά η γκαμήλα με σκέρτσα και με τσαλιμάκια*). **3.** η αφεντικίνα: «ζήτησε απ' την κυρά του να φύγει λίγο νωρίτερα από το μαγαζί, γιατί είχε πονοκέφαλο». **4.** λέγεται αντί ονόματος, όταν δε γνωρίζουμε το όνομα της γυναίκας στην οποία απευθυνόμαστε: «πες μου, κυρά, πώς θα πάω σ' αυτή τη διεύθυνση;». (Λαϊκό τραγούδι: ***κυρά**, τη μούρη του μικρού καθάρισε λιγάκι, παιδάκι μου, κοίτα εδώ που βγαίνει το πουλάκι*). **5.** ως α' συνθετικό, προσφώνηση σε παντρεμένη γυναίκα και ακολουθεί όνομα που παράγεται από το όνομα του συζύγου: «κυρά Γιώργαινα || κυρά Θανάσαινα». (Λαϊκό τραγούδι: ***κυρά Γιώργαινα** ο Γιώργος σου πού πάει, για πού το 'βαλε και πού το ξενύχταει*). **6α.** με τις αντων. *μου, σου, του, μας, σας, τους*, η σύζυγος, η ερωμένη, η γκόμενα: «τον παράτησε η κυρά του κι έχει πέσει να πεθάνει || το βράδυ θα βγούμε όλοι με τις κυρές μας». (Λαϊκό τραγούδι: *το φεγγάρι κάνει βόλτες στις **κυράς μου** τα μαλλιά, παίξε Τσιτσάνη μου το μπουζουκάκι να θυμηθούμε τα παλιά*). **β.** ειρωνική ή επιτιμητική προσφώνηση σε γυναίκα: «πρόσεχε πού πατάς, κυρά μου, με ξενύχιασε!». **γ.** επιθετική προσφώνηση σε γυναίκα: «άκου να σου πω, κυρά μου, μάζεψε τη γλώσσα σου, γιατί θα γίνουμε από δυο χωριά χωριάτες». (Λαϊκό τραγούδι: *άι στη μάνα σου, **κυρά μου**, κι άδειασέ μας τη γωνιά, εβαρέθηκα το ψέμα και την πονηριά*). (Ακολουθούν 15 φρ.)·

- *δεν περνάς κυρά Μαρία*, δηλώνει απαγόρευση διέλευσης ή εισόδου: «όποιος και να 'σαι δεν περνάς κυρά Μαρία». Λέγεται με ειρωνική διάθεση και αναφέρεται στο ομώνυμο παιδικό παιχνίδι που παίζεται στο ύπαιθρο·

- *δώσ' μου, κυρά, τον άντρα σου κι εσύ κράτα τον κόπανο*, βλ. λ. [κόπανος](#)·

- *έχει ο αφέντης μας αφέντρα κι η κυρά μας άλλον άντρα*, βλ. λ. [άντρας](#)·

- *η καλή νοικοκυρά είναι δούλα και κυρά*, βλ. λ. [νοικοκυρά](#)·

- *η Κυρά της Ρω*, γυναίκα από το Καστελόριζο, η οποία ύψωνε επί δεκαετίες την ελληνική σημαία στη νησίδα Ρω στο σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων, ως ένδειξη της ελληνικής κυριαρχίας σε αυτή·

- *θέλει η κυρά μου και παίζουν τα γατιά της*, βλ. λ. [γατί](#)·

- *καλύτερα δούλα στον πλούσιο παρά κυρά στον φτωχό*, βλ. λ. [δούλα](#)·

- *κυρά Δέσποινα*, προσφώνηση της Παναγία: «αχ, κυρά Δέσποινα, βοήθησέ με». (Δημοτικό τραγούδι: *σώπασε **κυρά Δέσποινα** και μην πολυδακρύζεις, πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά μας θα 'ναι*)·

- *κυρά Μάρω*, βλ. λ. [Μάρω](#)·

- *λίγ' απ' όλα και πολλά, τα βολεύουν μια χαρά, νοικοκύρης και κυρά*, λέγεται για εκείνο το αντρόγυνο που ακόμη και στις δύσκολες καταστάσεις βρίσκει πάντα τον τρόπο να καλοπερνάει: «αφού είναι αγαπημένοι, αγόρι μου, λίγ' απ' όλα και πολλά, τα βολεύουν μια χαρά, νοικοκύρης και κυρά, πάρ' το χαμπάρι!»·

- *με τα λεφτά μου γαμώ και την κυρά μου*, βλ. συνηθέστ. *με τον παρά μου γαμώ και την κυρά μου*, λ. [παράς](#)·

- *σ' είπαμε, κυρά, να κλάνεις, αλλά μην το παρακάνεις*, βλ. λ. [κλάνω](#)·

- *της κακής κυράς και τα μαλλιά της φταίγουν*, λέγεται για εκείνους που ψάχνουν να βρουν αιτία για γκρινιαξούν, που είναι δύστροποι: «μην τον παίρνεις στα σοβαρά που κάθε τόσο θυμώνει, γιατί της κακής κυράς και τα μαλλιά της φταίγουν»·

- το ζωνάρι της κυράς, βλ. λ. [ζωνάρι](#).

- χόρευε κυρά και σειού, μα έχε κι έννοια του σπιτιού, λέγεται γι' αυτούς που παρασύρονται από τις διασκεδάσεις και παραμελούν τα σπίτια τους: «εγώ δε λέω να μη γλεντήσεις, αλλά χόρευε κυρά και σειού, μα έχε κι έννοια του σπιτιού».

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας